

РОЗДІЛ 10

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.7:341.2(450+477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-11/52>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІВ ПРАВОСУДДЯ ІРЛАНДІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ З УКРАЇНСЬКОЮ МОДЕЛЛЮ, ШЛЯХИ ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF THE JUSTICE BODIES OF IRELAND: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS WITH THE UKRAINIAN MODEL, WAYS OF ITS IMPROVEMENT

Слободянюк П.Л., к.ю.н.,
суддя

orcid.org/0009-0008-8016-9741

Стаття присвячена аналізу організації та функціонування органів правосуддя Ірландії та України, порівнянню їхніх структур, процедур призначення суддів, дисциплінарних та адміністративних механізмів, а також виявленню сильних і слабких сторін української судової системи з метою розробки рекомендацій щодо її вдосконалення на основі позитивного зарубіжного досвіду. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю глибокого осмислення сучасних тенденцій реформування судової влади в Україні у світлі європейського досвіду, зокрема моделі правосуддя Ірландії.

Метою є виконання детального порівняльно-правового аналізу структури і роботи органів правосуддя Ірландії й України з метою виявлення подібностей, різниць та визначення конкретних напрямків удосконалення української судової системи. Дослідження спрямоване на пошук шляхів покращення організації та функціонування судової влади України шляхом запозичення і адаптації ефективних елементів ірландської моделі правосуддя.

Досліджено структуру та компетенцію судової системи Ірландії. Проаналізовано порядок призначення, статус та гарантії незалежності суддів Ірландії. Вивчено механізми судової адміністрації та дисциплінарної відповідальності в Ірландії. Систематизовано ключові характеристики української судової системи. Виявлено основні проблеми функціонування судової влади в Україні. Проведено порівняльно-правовий аналіз моделей Ірландії та України. Визначено сильні та слабкі сторони кожної системи. Сформульовано практичні рекомендації щодо вдосконалення української моделі правосуддя з урахуванням позитивного досвіду Ірландії. У висновках зазначено, що необхідно впроваджувати європейських стандартів у національну судову систему. Це забезпечуватиме узгодженість з міжнародними нормами прав людини та принципами верховенства права. Подальші дослідження мають зосереджуватись на аналізі потенціалу адаптації дієвих механізмів автономії, відкритості та підзвітності суддів, цифровізації судових процесів та практик суддівського управління Ірландії з метою удосконалення української судової системи.

Ключові слова: судова влада, правосуддя, судочинство, Конституція, незалежність суддів, прозорість судової системи, дисциплінарна відповідальність, автономія.

The article is devoted to the analysis of the organization and functioning of the judicial bodies of Ireland and Ukraine, the comparison of their structures, procedures for appointing judges, disciplinary and administrative mechanisms, as well as the identification of the strengths and weaknesses of the Ukrainian judicial system in order to develop recommendations for its improvement based on positive foreign experience. The relevance of this study is due to the need for a deep understanding of modern trends in the reform of the judiciary in Ukraine in the light of European experience, in particular the Irish justice model.

The aim is to conduct a detailed comparative legal analysis of the structure and functioning of the justice systems of Ireland and Ukraine in order to identify similarities, differences and identify specific areas for improving the Ukrainian judicial system. The research is aimed at finding ways to improve the organization and functioning of the judiciary of Ukraine by borrowing and adapting effective elements of the Irish justice model.

The structure and competence of the Irish judicial system were studied. The procedure for appointment, status and guarantees of independence of judges in Ireland were analyzed. The mechanisms of judicial administration and disciplinary liability in Ireland were studied. The key characteristics of the Ukrainian judicial system were systematized. The main problems of the functioning of the judiciary in Ukraine were identified. A comparative legal analysis of the models of Ireland and Ukraine was conducted. The strengths and weaknesses of each system were identified. Practical recommendations were formulated for improving the Ukrainian model of justice, taking into account the positive experience of Ireland. The comparative analysis recognized the need to introduce European standards into the national judicial system to ensure consistency with international human rights norms and the principles of the rule of law. Further research should focus on analyzing the potential for adapting effective mechanisms for the autonomy, openness and accountability of judges, the digitalization of judicial processes and practices of judicial management in Ireland in order to improve the Ukrainian judicial system.

Key words: judiciary, justice, judicial process, Constitution, independence of judges, transparency of the judicial system, disciplinary responsibility, autonomy.

Постановка проблеми. Сучасна судова система України перебуває у стані тривалих реформ. Реформи спрямовані на забезпечення незалежності суддів, підвищення ефективності правосуддя та зміцнення довіри громадян до судових інститутів. Незважаючи на значні законодавчі зміни останніх років на практиці зберігаються

системні проблеми, що перешкоджають досягненню цих цілей.

Основні проблеми української моделі правосуддя включають надмірну бюрократизацію та політизацію кадрових процедур, коли на формування та призначення суддів значний вплив чинить з однієї сторони штучні

та формальні перепони, а з іншої – виконавча влада та політичні групи, що підживляє принцип незалежності суддів. Дисциплінарні механізми функціонують неефективно: у переважній більшості випадків відкриваються дисциплінарні провадження на підставі очевидно абсурдних скарг, природа яких пов'язана виключно мотивами «процесуальної помсти» за ухвалення того чи іншого судового рішення (навіть тих, які взагалі не були предметом апеляційного оскарження); застосування відповідних стягнень відбувається вибірково, а процеси залишаються недостатньо прозорими. Адміністративна та фінансова автономія судів обмежена, відсутній незалежний та ефективний орган управління судами, що відповідає би за фінанси, персонал та інфраструктуру; суди хронічно залишаються залежними від політичних рішень, що послаблює їх ефективність.

Залишається актуальною проблематика щодо надмірного навантаження на суддів головним чином через суттєвий дефіцит як суддівського корпусу, так і працівників апарату судових установ, що супроводжується затримками розгляду справ, на фоні яких є відставання від цифровізації та сучасних технологій управління. Усі ці фактори відіграють дуже важливу роль у формуванні недовіри до судової системи, тим самим обмежуючи систему від реалізації свого повного потенціалу, особливо коли вона має ефективно працювати під час кризових ситуацій, в тому числі і в умовах воєнного стану.

Щоб вирішити ці проблеми, необхідно провести порівняльний аналіз досвіду країн, які мають більш стабільні та ефективні судові системи, зокрема Ірландії. Це дозволяє виявити слабкі місця української системи та запропонувати практично адаптовані заходи для її вдосконалення.

Актуальність теми. В умовах підвищеної уваги міжнародних організацій до стандартів правосуддя та судової незалежності стає надзвичайно важливим аналізувати як внутрішній досвід, так і вдалі закордонні практики. Особливо важливим є порівняльний аналіз ірландської моделі судочинства, де завдяки впорядкованій структурі, незалежним адміністративним органам (Courts Service) та високим етичним нормам та підзвітності досягаються стабільність, ефективність і довіра до судової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження окремих аспектів судоустрою та судочинства в Ірландії та Україні привертало увагу багатьох дослідників. Організацію та функціонування органів правосуддя Ірландії досліджували F. Donson, D. O'Donovan, A. Ryan [1, с. 355], які вивчали розвиток трибунальних органів Ірландії. J. Magnetti [2, с. 87], Th. Liam, O. Catherine, N. Mhuirthile, T. N. Mhuirthile [3] розглядали ключові особливості ірландської правової системи. У доповіді [4] розглядалися питання модернізації кадрового забезпечення та практики управління судами в Ірландії. P. O'Brien [5, с. 1323] особливо увагу приділив вивченню переходу від традиційної моделі загального права до більш визнаної європейської моделі. L. Cahillane, R. Kennedy, S. Enright, D. Ansbro [6] акцентували увагу на новій судовій раді Ірландії.

Організацію та функціонування органів правосуддя розглядали такі дослідники, як М. М. Михайлюк [7, с. 303], який досліджував види моделей судових систем. О. Колич, В. Данів [8] вивчали питання діяльності судової гілки влади, організаційно-правові аспекти її забезпечення. О. Б. Демидюк [9, с. 188] досліджував окремі принципи функціонування Вищої ради правосуддя. О. В. Щерблюк [10, с. 302] аналізував чинне законодавство України яке регулює організаційні питання забезпечення судоустрою. А. В. Пекарчук [11, с. 157] висвітлював правосуддя в умовах правопладдя як об'єкту пізнання вітчизняного правознавства.

Основною метою статті є вивчення структури та діяльності органів правосуддя Ірландії та України з аспекту

їхньої ефективності, незалежності та прозорості, виявлення сильних та слабких сторін української моделі та підготовка рекомендацій щодо поліпшення національної судової системи з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду.

– досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань:

- проаналізувати організаційно-правову модель судової системи Ірландії;
- дослідити організаційно-правову модель судової системи України;
- провести порівняльний аналіз української та ірландської моделей;
- сформулювати практичні рекомендації вдосконалення організації та функціонування органів правосуддя України.

Виклад матеріалу. Судова влада відіграє ключову роль у гарантуванні верховенства права, захисті прав і свобод громадян, а також у нагляді за виконанням Конституції та законів держави. Теоретично організація судової влади базується на принципах незалежності, підзвітності, ефективності та доступності правосуддя.

У системі поділу влад судова влада виконує кілька важливих функцій. По-перше, вона здійснює захисну функцію, забезпечуючи охорону конституційних прав і свобод громадян від незаконних дій органів влади чи приватних осіб. По-друге, контрольну функцію, перевіряючи законність дій органів законодавчої та виконавчої влади, зокрема через механізми конституційного та адміністративного судочинства. По-третє, регуляторну функцію, формуючи судову практику та правові норми, які визначають поведінку суб'єктів у правовідносинах і забезпечують правову стабільність. Нарешті, судова влада виконує санкціонуючу функцію, забезпечуючи виконання правових наслідків, зокрема покарань за порушення закону.

Основні принципи організації судової влади. Незалежність суддів гарантує прийняття рішень незалежно від будь-яких політичних чи економічних чинників; хоча і зазнає значної критики, фактом є те, що незалежність прийняття рішень гарантує таку незалежність. Дуже підзвітна та прозора система вимагає відкриття судових рішень, ухвалених судовою інституцією, готової інформації щодо дисциплінарних стягнень суддів та їх призначення. Структура та ієрархія зберігають цю компетенцію між судами різних рівнів та деякий інший професіоналізм суддів, який вимагає від них формальної освіти, постійного навчання та дотримання кодексу етики. Не менш важливим є принцип доступності правосуддя – звернення до суду тут відкрите для всіх громадян незалежно від соціального статусу та місця проживання. У світовій юридичній практиці відзначають дві основні моделі судоустрою: континентальна (романо-германська) модель та англосаксонська (прецедентна) модель.

Судова система Ірландії побудована за англосаксонською моделлю та характеризується чіткою ієрархією судів, високим рівнем незалежності суддів і автономією адміністративного управління. Основою її організації є Конституція Ірландії 1937 року та спеціальні закони, зокрема Courts of Justice Act 1924–2021 і Courts Service Act 1998, які визначають порядок формування судів, їхню компетенцію та адміністративне забезпечення [12].

Ірландська судова система складається з кількох рівнів. До судів першої інстанції належать District Court, що розглядає невеликі цивільні, кримінальні та адміністративні справи, та Circuit Court, який розглядає більш складні цивільні та кримінальні справи, а також апеляції від District Court. До верхових судів належать High Court, що має загальну юрисдикцію у цивільних, кримінальних і конституційних справах високої складності, Court of Appeal, який розглядає апеляції з High Court та Circuit Court, та Supreme Court, найвища судова інстанція, яка

розглядає справи конституційного значення та апеляції з Court of Appeal.

Призначення суддів в Ірландії здійснюється на основі прозорої та формалізованої процедури. Кандидати оцінюються незалежною установою – Judicial Appointments Advisory Board (JAAB). Призначення здійснює Президент за рекомендацією Кабінету Міністрів на основі пропозицій JAAB. Судді користуються довічним або тривалим терміном служби, що гарантує їхню незалежність від політичного впливу. В Ірландії вперше суддів на посаду призначають за результатами співбесіди. Це стало можливим завдяки прийняттю Закону про комісію з призначення суддів 2023 року, який запровадив незалежну комісію для відбору кандидатів на всі суддівські посади [13].

Згідно з новим процесом, усі кандидати, включаючи діючих суддів, повинні пройти співбесіду та інші етапи відбору:

1. Подання заявки (особисті дані, освіта, кваліфікація, досвід, рекомендації, згода на перевірку інформації, медична довідка)

2. Попередній відбір. Комісія оцінює подані заявки на відповідність базовим вимогам (освіта, кваліфікація, досвід роботи, репутація, етика).

3. Шортлистинг. Комісія складає список кандидатів, які пройшли попередній відбір (окрема оцінка кожним членом комісії, попереднє оцінювання на основі встановлених критеріїв, обговорення кандидатів, формування фінансового списку кандидатів).

4. Співбесіда з кандидатами. Співбесіду проводять: представник судової влади, незалежний член комісії, інші члени комісії.

5. Фінальна оцінка та рекомендація. Після співбесіди комісія оцінює результати співбесіди, переглядає оцінки та складає фінальний список кандидатів для подання до відповідного міністра.

Загальна оцінка складається з: 75% – попередня оцінка (рекомендації), 25% – співбесіда.

6. Остаточне призначення. Міністр на основі рекомендацій комісії подає кандидатуру на призначення до уряду.

Цей підхід спрямований на забезпечення прозорості, підвищення довіри громадськості та відповідності міжнародним стандартам у галузі правосуддя [14].

Компетенція судів визначається Конституцією та спеціальними законами. District Court розглядає дрібні кримінальні та цивільні справи, включно зі штрафами та сімейними питаннями; Circuit Court розглядає середньої складності кримінальні справи, цивільні позови значної вартості та апеляції з нижчих судів; High Court має широкі повноваження у цивільних, кримінальних і конституційних справах; Court of Appeal та Supreme Court виконують апеляційну та касаційну функції та розглядають справи конституційного значення.

Адміністративне управління судами здійснює Courts Service, незалежна державна установа, яка відповідає за фінансове та матеріально-технічне забезпечення судів, управління персоналом, підтримку електронних систем та планування інфраструктури. Відокремлення адміністративного управління від суддівської діяльності дозволяє суддям зосередитися на виконанні своїх функцій і забезпечує автономність судової влади [15].

Судді Ірландії мають високий рівень незалежності та соціального статусу. Вони не підпорядковуються органам виконавчої влади, їхній термін служби є довгим або довічним, а етичні стандарти суворо регламентовані Judicial Council, що включає регулярне навчання та самоконтроль.

Судочинство в Ірландії здійснюється в умовах англосаксонської правової традиції, або системи загального права, що накладає специфічні особливості на порядок розгляду справ, роль суддів та застосування правових норм. Основним джерелом права в цій системі є судовий

прецедент, тобто рішення вищих судів, які є обов'язковими для нижчих інстанцій у аналогічних справах. Прецедент забезпечує послідовність, передбачуваність та стабільність судових рішень, одночасно дозволяючи суддям адаптувати правові норми до конкретних обставин справи та розвивати правові принципи відповідно до нових соціальних і економічних викликів [16].

Організація та функціонування органів правосуддя України ґрунтується на континентальній правовій традиції і регулюється Конституцією України 1996 року та спеціальним законодавством, зокрема Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Судова влада в Україні покликана забезпечувати верховенство права, захист конституційних прав і свобод громадян, а також контроль за дотриманням законів органами державної влади.

Судова система України має ієрархічну структуру, що включає кілька рівнів. До них належать місцеві суди першої інстанції, які розглядають цивільні, кримінальні та справи, пов'язані із вининням адміністративних правопорушень; апеляційні суди, що здійснюють перегляд рішень місцевих судів у апеляційному порядку; Верховний Суд, який забезпечує касаційний контроль і єдність судової практики; Конституційний Суд України, що здійснює конституційний контроль нормативних актів; а також спеціалізовані суди (господарські та адміністративні), які розглядають справи відповідної категорії.

Призначення суддів в Україні передбачає участь кількох органів. ВККСУ вносить до ВРП рекомендації щодо призначення, переведення та звільнення суддів. ВРП оцінює подані ВККСУ кандидатури і формує подання Президенту України.

Згідно з Конституцією України, судді призначаються безстроково, що забезпечує їх незалежність. Однак, для суддів Конституційного Суду України встановлено обмеження терміну перебування на посаді – 9 років, без можливості повторного призначення. Компетенція судів чітко визначена Конституцією та законами: місцеві суди розглядають справи першої інстанції, апеляційні суди здійснюють перегляд рішень першої інстанції, Верховний Суд контролює застосування законів і здійснює касаційний перегляд, Конституційний Суд України перевіряє конституційність нормативних актів, а спеціалізовані суди розглядають відповідні категорії справ.

Адміністративне забезпечення судової системи здійснює Державна судова адміністрація України, яка відповідає за фінансово-матеріальне забезпечення, кадрове управління та розвиток інфраструктури судів. Водночас автономія судів на практиці обмежена, що створює ризики впливу виконавчої влади на судову діяльність.

Судова система України охоплює суди загальної юрисдикції та спеціалізовані суди, що дає можливість забезпечити всебічний розгляд різних категорій справ і підвищити ефективність судочинства.

Суди загальної юрисдикції розглядають цивільні, кримінальні справи, адміністративні (справи про адміністративні правопорушення) справи, що не належать до компетенції спеціалізованих судів. Вони мають ієрархічну структуру: місцеві загальні суди виконують функції першої інстанції для більшості справ, апеляційні суди переглядають рішення місцевих судів за апеляційними заявами сторін, а Верховний Суд здійснює касаційний перегляд, забезпечує єдність судової практики та контроль за правильним застосуванням законів. Рішення Верховного Суду є обов'язковими для нижчих інстанцій у питаннях тлумачення норм права. Суди загальної юрисдикції забезпечують комплексне правосуддя для більшості цивільних і кримінальних справ та формують основу судової системи України.

Спеціалізовані суди засновані для розгляду справ у визначених галузях права. Це вимагає особливої кваліфікації та професійних знань. Спеціалізовані суди дозво-

ляють зосередити професійні ресурси на окремих категоріях справ.

Таким чином, система судів загальної юрисдикції та спеціалізованих судів в Україні забезпечує поєднання універсальності та спеціалізації. Вона дозволяє ефективно розглядати справи різної складності та галузевої специфіки. Проте на практиці існують проблеми із навантаженням судів, недостатньою спеціалізацією суддів та обмеженою автономією адміністративного забезпечення, що створює необхідність реформування та запровадження моделей організації судів, які успішно функціонують у країнах з системою загального права, зокрема в Ірландії.

В Україні суддівське самоврядування реалізується через функціонал спеціальних органів, які гарантують незалежність судової влади, добір і кар'єрний розвиток суддів, а також дисциплінарний контроль за їхньою діяльністю. До основних органів належать Вища рада правосуддя (ВРП) та Вища кваліфікаційна комісія суддів України (ВККСУ).

ВРП є конституційним органом, основними функціями якого є розгляд питань призначення, переведення та звільнення суддів, здійснення дисциплінарного провадження та прийняття рішень про накладення дисциплінарних стягнень. Крім того, ВРП бере участь у забезпеченні неза-

лежності суддів та гарантуванні їхнього статусу, надає висновки щодо клопотань Президента про призначення суддів вищих судів. Роль ВРП полягає у підтриманні балансу між забезпеченням незалежності суддів і контролем за їхньою професійною поведінкою.

Українська судова система демонструє системні слабкі місця – політизацію та надмірну бюрократизацію кадрових процедур, нестійкі механізми дисципліни й підзвітності, обмежену адміністративну автономію судів, слабку прозорість і управлінську спроможність – які в ірландській моделі частково або повністю вирішені через чітке розділення адміністрації судів (Courts Service), незалежні судові інститути (Judicial Council) і зрілі практики етики, навчання та відкритості [12].

В Україні діє континентальна (романо-германська) система, зорієнтована на письмові процесуальні документи та сувору ієрархічну структуру судів. Формальна гарантія незалежності суддів існує, проте на практиці часто піддається впливу виконавчої влади, політичних факторів та обмеженої автономії адміністративного управління. Система органів суддівського врядування (ВРП, ВККС) має бюрократичний характер і недостатньо прозора для громадськості.

Позитивний досвід Ірландії може бути використаний для вдосконалення української системи:

Таблиця 1

Організація та функціонування органів правосуддя Ірландії та України: критичний аналіз недоліків української моделі у світлі переваг ірландської

Критерій	Ірландія (переваги)	Україна (недоліки та проблеми)	Критичний коментар / наслідки
Інституційна структура судової системи	Чітка трирівнева система (District – Circuit – High – Court of Appeal – Supreme Court). Стабільна, без надмірної спеціалізації.	Часті реформи структури. (численні спеціалізовані палати та окремі судові гілки ускладнюють координацію)	Постійні зміни породжують інституційну нестабільність і втрату довіри до судової системи.
Орган адміністративного управління судами	Courts Service – незалежна державна установа, відповідальна за фінанси, персонал і інфраструктуру судів. Підзвітна парламенту, але не уряду.	Державна судова адміністрація підпорядкована Міністерству юстиції України, що може впливати на незалежність судової влади	Посилює політичне втручання і корупційні ризики у фінансуванні судової системи.
Призначення суддів	Відкрита процедура відбору. Участь незалежних органів і професійних комісій. Значний рівень довіри до судової влади.	Політичний вплив на Вищу раду правосуддя (ВРП) та ВККС. Конфлікти інтересів, періодичні блокування роботи, затягування призначень.	Політизація процесу підриває суддівську автономію та відкриває шлях до «ручного» контролю кар'єр
Дисциплінарна відповідальність і етика	Judicial Council встановлює етичні стандарти, проводить навчання	Дисциплінарні органи нерідко діють вибірково; низька ефективність контролю.	Численні безпідставні дисциплінарні переслідування знижують мотиваційну складову щодо продовження суддівської кар'єри.
Фінансова автономія судів	Courts Service самостійно планує і розподіляє бюджет судової системи.	Судова влада фінансується за умов реального ризику тиску через бюджетні механізми.	Фінансова залежність обмежує реальну незалежність судів.
Судове адміністрування та менеджмент	Кваліфікована адміністрація, сучасні стандарти менеджменту, стратегічне планування, інновації (e-Courts, аналітика).	Відсутність стратегічного менеджменту, слабка цифровізація.	Суди функціонують за умов відсутності дієвого механізму ефективного захисту професійних інтересів суддів.
Кадрова політика та підготовка суддів	Системна програма навчання суддів через Judicial Studies Committee. Обов'язкові курси з етики, управління справами, технологій.	Формальні курси, мінімальна практика й слабкий зв'язок між кваліфікацією та кар'єрним зростанням.	Дефіцит професійного розвитку знижує якість рішень і сприяє консерватизму системи.
Підзвітність і прозорість	Щорічні звіти, відкриті статистичні дані та публічний доступ до судових рішень.	Дані фрагментовані, бракує комплексних звітів про ефективність	Обмежена підзвітність сприяє замкненості судової влади від суспільства.
Ефективність і навантаження	Рівномірне навантаження завдяки плануванню й цифровим інструментам, затримки мінімальні.	Перевантаження суддів, брак кадрів, затримки розгляду, нерівномірність навантаження.	Зниження якості розгляду справ, збільшення строків, втрата довіри громадян.
Цифровізація судових процесів	Електронне подання документів, онлайн-доступ до рішень, гнучкі процедури під час COVID-19.	Часткова цифровізація, системні збої «Електронного суду», низька інтегрованість баз даних.	Технологічне відставання знижує доступність і зручність судових сервісів.
Спроможність реагувати на кризові ситуації	Courts Service забезпечує безперервність роботи судів під час кризи завдяки інституційній автономії.	Під час воєнного стану спостерігалися зупинки роботи судів, труднощі із заміщенням суддів	Брак дієвих адміністративних механізмів спричиняє параліч судової системи в екстремальних умовах.

Джерело: сформовано автором на основі [17-19; 20, с. 367; 21, с. 35].

- підсилення самостійності суддів та запровадження відкритих процедур добору і призначення;
- впровадження прозорих і об'єктивних механізмів дисциплінарної відповідальності;
- розширення спеціалізації суддів і підвищення їхньої професійної підготовки;
- покращення відкритості судочинства, впровадження електронних систем для забезпечення прозорості процесів і публікації рішень.

Україна проводить модернізацію судової системи в контексті євроінтеграції, намагаючись відповідати нормативам Ради Європи та Європейського Союзу щодо незалежності суддів, ефективності та прозорості правосуддя. Ці нормативи передбачають: гарантування автономії суддів від політичного та адміністративного впливу, забезпечення професійної спроможності та добору суддів на основі об'єктивних критеріїв, прозорість судових процесів, ефективне функціонування адміністративного забезпечення судів та забезпечений доступ до правосуддя для громадян.

Порівняльний аналіз судових систем України та Ірландії дає змогу виділити суттєві елементи ірландської моделі, які можуть бути адаптовані до української правової системи з урахуванням національних особливостей. Адаптація цих елементів сприятиме зростанню незалежності суддів, підвищенню ефективності правосуддя та довірі громадськості до судової влади (табл. 2).

Реформування судової системи України потребує комплексного підходу, який поєднує адаптацію позитивного зарубіжного досвіду та врахування національних правових особливостей. Основні напрями вдосконалення спрямовані на підвищення незалежності суддів, ефективності правосуддя, прозорості судових процесів та професійної компетентності суддів [24, с. 114].

Для наочного відображення основних напрямів вдосконалення української моделі організації правосуддя наведена таблиця 3, що узагальнює ключові заходи, очікувані результати та можливості інтеграції кращих практик Ірландії та європейських стандартів. Таблиця дозволяє систематизувати шляхи реформування судової системи за п'ятьма основними напрямками: врахування зарубіжного досвіду, зміцнення інституційної автономії судів, оптимізація добору та кар'єрного розвитку суддів, удосконалення адміністративного управління та запровадження цифрових сервісів із підвищенням прозорості. Таке представлення дозволяє чітко простежити взаємозв'язок між конкретними заходами та їх впливом на підвищення незалежності, ефективності та прозорості судової влади в Україні.

Всеосяжне впровадження цих заходів дозволить посилити незалежність, ефективність та відкритість української судової системи, підвищити професійний рівень суддів і створити правове середовище, відповідне євро-

Таблиця 2

Елементи ірландської моделі судової системи, які можуть бути адаптовані до української системи

Елементи ірландської моделі	Переваги для ефективності правосуддя	Можливість адаптації в Україні	Особливості адаптації з урахуванням національних умов
Незалежне адміністративне забезпечення судів (Courts Service)	Мінімізація політичного впливу, зосередження суддів на правозастосуванні	Створення незалежного органу для управління фінансами, кадрами та інфраструктурою судів	Врахування існуючої структури Державної судової адміністрації, поступове делегування повноважень
Прецедентна практика та гнучкість тлумачення права	Узгодженість судових рішень, адаптивність до нових соціальних та економічних викликів	Введення обов'язкових рекомендацій Верховного Суду або узагальнених правових позицій	Збереження континентальної системи, а прецедентний підхід інтегровано лише як орієнтир для нижчих інстанцій.
Колегіальна форма розгляду та участь громадськості	Підвищення об'єктивності та легітимності рішень	Застосування колегіального розгляду у складних справах	Запровадження консультативних рад або наглядових комітетів у цивільних, адміністративних і кримінальних справах
Спеціалізація суддів	Професійний розгляд складних справ, підвищення якості рішень	Поглиблена спеціалізація суддів у господарських, адміністративних судах	Система навчання та регулярної атестації суддів з урахуванням національного законодавства
Прозорість та доступність правосуддя	Підвищення довіри громадськості до судової системи	Розвиток електронного правосуддя, публікація рішень онлайн	Запровадження електронних платформ із урахуванням українських процедур і захисту персональних даних

Джерело: сформовано автором на основі [22–23].

Таблиця 3

Шляхи вдосконалення української моделі організації правосуддя

Напрямок вдосконалення	Конкретні заходи	Очікуваний ефект	Залучення досвіду Ірландії та європейських стандартів
Врахування досвіду Ірландії	Автономне адміністративне управління, колегіальний розгляд справ. Суддівська спеціалізація	Підвищення незалежності, ефективності та прозорості судочинства	Механізми Courts Service, прецедентна практика, колегіальний розгляд
Зміцнення інституційної автономії судів	Фінансова та кадрова незалежність, відокремлення адміністративного управління від виконавчої влади.	Мінімізація політичного впливу, посилення незалежності суддів	Принцип автономії адміністративного забезпечення судів (Ірландія, ЄС)
Оптимізація системи добору та кар'єрного розвитку суддів	Прозорі конкурси, чіткі критерії оцінки, система підвищення кваліфікації, резерв суддів	Підвищення професійної компетентності, ефективності призначень	Професійна підготовка та атестація суддів у Ірландії та країнах ЄС
Удосконалення адміністративного управління судами	Незалежний орган фінансового та кадрового управління, оптимізація документообігу та підзвітність керівництву.	Підвищення ефективності роботи судів, зменшення бюрократії	Courts Service (Ірландія), ефективне управління судовими ресурсами в ЄС
Запровадження цифрових сервісів і підвищення відкритості	Електронне правосуддя, онлайн-доступ до рішень, відкриті дані, цифрові комунікації з громадськістю	Підвищення прозорості, доступності та довіри до судової влади	Електронні платформи та публікація рішень у ЄС, цифровізація судів в Ірландії

Джерело: авторська розробка.

пейським стандартам. Адаптація кращих практик Ірландії та інших країн із системою загального права сприятиме формуванню сучасної та ефективної моделі організації правосуддя в Україні.

Висновки. У ході проведеного дослідження обґрунтовано необхідність реформування судової системи України з урахуванням європейських стандартів незалежності та ефективності правосуддя, а також кращого зарубіжного досвіду, зокрема Ірландії.

Встановлено, що українська модель судової влади має міцну законодавчу основу та структуровану ієрархію судів, проте на практиці спостерігаються складнощі з незалежністю суддів, відкритістю діяльності органів суддівського самоврядування та ефективністю розгляду справ. Ірландська система, навпаки, характеризується

високим рівнем автономії суддів, ефективним адміністративним забезпеченням судів, спеціалізацією суддів та прозорістю судочинства.

Систематизовано напрями вдосконалення української судової системи, серед яких: адаптація позитивного досвіду Ірландії (незалежне адміністрування судів, колегіальний розгляд, прецедентні орієнтири), зміцнення інституційної автономії судів, оптимізація системи добору та кар'єрного розвитку суддів, удосконалення адміністративного управління та запровадження цифрових сервісів для підвищення прозорості та доступності правосуддя.

Таким чином, проведене порівняльне дослідження підтверджує, що інтеграція зарубіжного досвіду та європейських стандартів є необхідною умовою формування сучасної, незалежної, професійної та ефективної судової системи в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Donson F., O'Donovan D., Ryan, A. Ireland's distinct constitutional vision: The 'administration of justice' in quasijudicial bodies, in Thomson, S., Groves, M. and Weeks, G. (eds.) *Administrative Tribunals in the Common Law World*. London: Bloomsbury, 2024. pp. 355-377. URL: <https://cora.ucc.ie/server/api/core/bitstreams/b25a5ec5-5435-43b8-aac3-f40f74c6169b/content> (дата звернення: 05.10.2025).
2. Magnetti J. Judicial power in Ireland. *Administration*. 2019. vol. 67, no. 1. pp. 87–92. DOI:10.2478/admin-2019-0010.
3. Liam Th., Catherine O., Mhuirthile N., Mhuirthile T. N. *Fundamentals of the Irish Legal System Law, Policy and Politics* (2nd edn, Roundhall 2025) (March 31, 2025). URL: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5203716> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5203716> (дата звернення: 05.10.2025).
4. Modernising Staffing and Court Management Practices in Ireland. Towards a more responsive and resilient justice system. 258 p. URL: <https://doi.org/10.1787/8a5c52d0-en> (дата звернення: 05.10.2025).
5. O'Brien P. Informal Judicial Institutions Invisible Determinants of Democratic Decay. *German Law Journal*. 2023. № 24. pp. 1323-1340. doi: 10.1017/glj. 2023.75.
6. Cahillane L., Kennedy R., Enright S., Ansbro D. Towards Best Practice: A report on the new Judicial Council in Ireland. URL: <https://www.iccl.ie/wp-content/uploads/2022/02/Towards-Best-Practice-Judicial-Council.pdf> (дата звернення: 05.10.2025).
7. Михайлюк М. М. Поняття та види моделей судових систем (на прикладі зарубіжних країн). *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. № 3(16). С. 303–311. DOI: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-3\(16\)-2024-303-311](https://doi.org/10.33244/2617-4154-3(16)-2024-303-311)
8. Колич О., Данів В. Система правосуддя в Україні та проблеми її функціонування в умовах воєнного стану. URL: *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. 2022. № 3 (35). С. <http://doi.org/10.23939/law2022.35.074> (дата звернення: 05.10.2025).
9. Демидюк О.Б. Принципи функціонування вищої ради правосуддя. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Випуск 85: частина 4. С.188-195. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.27>.
10. Щерблюк О. В. Функції і завдання органів і установ системи забезпечення судоустрою. *Юридична наука*. 2020. № 3(105). С. 302–311. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-105-3.38>.
11. Пекарчук А.В. Правосуддя в умовах правовладдя як об'єкт пізнання вітчизняного правознавства. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С.157– 161. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.27>.
12. COURTS SERVICE ACT, 1998. *Number 8 of 1998*. URL: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1998/act/8/enacted/en/index.html>
13. Judicial Appointments Commission established. URL: <https://www.judiciary.uk/judicial-appointments-commission/> (дата звернення: 05.10.2025).
14. В Ірландії вперше суддів на посаду будуть призначати за результатом співбесіди. URL: <https://yaizakon.com.ua/v-irlandiyi-vpershe-suddiv-na-posadu-budut-priznachati-za-rezultatom-spivbeseidi/>(дата звернення: 05.10.2025).
15. The role and function of the High Council of Justice or analogous bodies in the organisation and the management of the national judicial system. URL: <https://www.iaj-uim.org/iuw/documenti/high-council-of-justice-or-analogous-bodies-in-judicial-systems-ireland/?wpdmcl=149444&refresh=677865bbe9d671735943611>
16. Яка система правосуддя в Ірландії? URL: <https://fire.dopomoha.cx.ua/ukraincyam/yaka-sistema-pravosuddya-v-irlandii.html> (дата звернення: 05.10.2025).
17. About The Judicial Council. URL: <https://judicialcouncil.ie/about-the-judicial-council/>(дата звернення: 05.10.2025).
18. The Supreme Court of Ireland. URL: <https://www.network-presidents.eu/page/ireland> (дата звернення: 05.10.2025).
19. The Courts Service is responsible for the administration and management of the courts in Ireland. URL: <https://www.courts.ie/organisation-information/our-role> (дата звернення: 05.10.2025).
20. Боровицький О. Суддівське врядування та суддівське самоврядування як гарантія незалежності судової влади. *Університетські наукові записки*. 2019. Том 18. № 3 (71). С. 367-377. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2019_3_32 (дата звернення: 05.10.2025).
21. Паламарчук С. В. Теоретико-методологічне визначення термінів «суд», «судова влада», «судова система», «судоустрій», «органи суду», «судові органи» та «органи правосуддя» і проблеми віднесення судів до правоохоронних органів. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2024. №3(31). С. 35-41. DOI: [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-3\(31\)-35-41](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-3(31)-35-41).
22. Голова Верховного суду Ірландії: довіра громадськості – всеохоплююча вимога до будь-якого судді. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/opinion/irish-chief-justice-ensuring-public-confidence-is-overarching-requirement-for-any-judge-2/> (дата звернення: 05.10.2025).
23. Що таке ірландська система правосуддя? URL: <https://swear.volia.cx.ua/ukraincyam/shho-take-irlandska-sistema-pravosuddya.html> (дата звернення: 05.10.2025).
24. Попадинець Г. О. Сутність, зміст та основні ознаки судової влади. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2021. № 4. С.114-117. DOI <https://doi.org/10.15421/392190>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025
Дата публікації: 30.12.2025